

Ludwig STEINDORFF, *Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do danas*,
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2006., 274 str.

U suradnji Naklade Jesenski i Turk i Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar godine 2006. objavljeno je djelo njemačkog povjesničara Ludwiga Steindorffa *Povijest hrvatske od srednjeg vijeka do danas*. Riječ je o hrvatskom prijevodu autorove knjige koja je pod naslovom *Kroatien. Vom Mittelalter bis zur Gegenwart* objavljena 2001. godine u Njemačkoj, čime je postala prva sinteza hrvatske povijesti pisana i objavljena na njemačkom jeziku. Autori su prijevoda na hrvatski jezik Renata Steindorff – Andrun i Srećko Lipovčan, a prijevod knjige recenzirali su ugledni hrvatski povjesničari Mira Kolar – Dimitrijević i Neven Budak.

Ludwig Steindorff je ugledan njemački povjesničar i redovni profesor na katedri za povijest istočne i jugoistočne Europe Sveučilišta Christian Albrecht u Kielu. Interes za istraživanje hrvatske povijesti počeo je ostvarivati još za vrijeme studiranja povijesti i slavistike na Filozofskom fakultetu u Heidelbergu i na specijalizaciji u Zagrebu. Ubrzo nakon diplomiranja sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, kao stipendist autor boravi dvije godine u Zagrebu gdje pod mentorstvom ugledne hrvatske povjesničarke srednjeg vijeka Nade Klaić piše disertaciju o dalmatinskim gradovima u XII. stoljeću. Od tada do danas autor je izradio više od trideset radova koji obrađuju različite probleme hrvatske povijesti objavivši ih u historiografskim časopisima u Njemačkoj, Sloveniji i Hrvatskoj. Također, bio je sudionikom niza znanstvenih skupova povjesničara u Hrvatskoj i Njemačkoj na kojima se obrađuju ili se dotiču problemi hrvatske povijesti. Rezultat takvog aktivnog istraživanja hrvatske povijesti, kao što je već rečeno, jest prva sinteza hrvatske povijesti napisana od strane njemačkog povjesničara – *Kroatien. Vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, tj. njen prijevod na hrvatski jezik *Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do danas*.

Knjiga je podijeljena u jedanaest dijelova čiji sadržaj je prvenstveno određen klasičnom kronološkom podjelom hrvatske povijesti: *Uvod, Antičko doba i etnogeneza, Rano srednjovjekovlje (od 9. do 11. stoljeća), Razvijeno i kasno srednjovjekovlje (od 12. stoljeća do 1526. godine), Kultura glagoljske pismenost, Rano novovjekovlje (od 16. do 18. stoljeća, Dugo 19. Stoljeće), Prvi svjetski rat i međuratno doba, Rat u Hrvatskoj od 1941. do 1945. godine, Hrvatska u socijalističkoj Jugoslaviji (od 1945. do 1990. godine) i Hrvatska kao samostalna država*. Korisno je napomenuti kako se sadržaj njemačkog izdanja knjige i njen hrvatski prijevod ne poklapaju u potpunosti. Njemačko izdanje iz 2001. godine sadrži i kratke informacije o biografijama trideset značajnih ličnosti iz hrvatske povijesti te kratki opis dvadeset i sedam značajnih povijesnih mjesta. Zbog činjenice što su takve informacije hrvatskom čitatelju poznatije, one su u hrvatskom prijevodu knjige izostavljene. Također, njemačko izdanje knjige završava godinom 2000. dok u hrvatskom prijevodu autor upućuje i na događaje u Hrvatskoj nakon 2000. godine.

Autor započinje izlaganje određivanjem geografskih granica hrvatskog etničkog prostora i određivanjem geopolitičke pozicije Hrvatske prema susjedima. Čitatelj je

na ovaj način upućen u informacije koje je nužno poznavati prije čitanja teksta kojim se obrađuje hrvatska povijest. Istaknuta je time i težnja autora za komparativnim istraživanjem Hrvatske i europske povijesti jer autor pokušava izbjeći zamku prema kojoj je događaje na hrvatskom etničkom prostoru moguće objasniti bez pozivanja na širi europski kontekst.

Iako je vremenski raspon kojim se autor bavi u samom naslovu određen srednjovjekovnim razdobljem, tekst nas upućuje i na razdoblje antike na području između Drave i Jadranskog mora jer je upravo to povijesna podloga na kojoj je došlo do hrvatske etnogeneze. Upravo u vezi s pitanjem hrvatske etnogeneze Steindorff možda najbolje pokazuje veliku zrelost u izlaganju, nesklonost političkoj manipulaciji i želju za otkrivanjem povijesne istine. Iako je riječ o jednom od onih pitanja koje je izazivalo veliko zanimanje u hrvatskoj historiografiji, Steindorff smatra kako je jasno da je sam naziv Hrvata neslavenskog podrijetla, ali je proces slavenizacije obilježio budući hrvatski razvoj.

Cjelokupno razdoblje hrvatskog srednjovjekovlja, od vlasti Karla Velikog početkom VIII. stoljeća do bitke na Mohačkom polju 1526. godine, autor obrađuje na četrdeset stranica, što je iz perspektive njemačkog čitatelja značajna brojka. Prema svjedočanstvu autora, naime, cjelokupno razdoblje hrvatske povijesti do sredine XIX. stoljeća u literaturi na njemačkom jeziku izrazito je slabo obrađeno, te je takva situacija posebno izražena za razdoblje srednjeg vijeka. Uzrok tomu je predodžba prema kojoj je Hrvatska proizvod nacionalnog pokreta iz sredine XIX. stoljeća. Stoga možemo zaključiti kako Steindorffova knjiga ispravlja propust koji si suvremena povijesna znanost ne smije dozvoliti.

U izlaganju o srednjovjekovnom razdoblju hrvatske povijesti autor upućuje na razlike u ekonomsko – političkom razvoju različitih dijelova hrvatskog etničkog prostora, pa su tako posebna poglavlja posvećena razvoju slavonskog feudalnog društva, dalmatinskog komunalnog društva, samostalne Dubrovačke Republike, ali i Bosanske kraljevine. Prilikom pisanja sinteza hrvatske povijesti jedno je od spornijih pitanja tretiranje povijesti prostora kojeg zauzima današnja Bosna i Hercegovina. Steindorff uključuje izlaganje o povijesti Bosne u sintezu hrvatske povijesti ne iznoseći posebna metodološka opravdanja svoga postupka. Možemo pretpostaviti kako je autorov postupak bio određen sviješću o vrlo uskoj vezi odnosa između srednjovjekovne hrvatske i bosanske države.

Zanimljiva je činjenica da je autor od kronološkog redoslijeda izlaganja hrvatske povijesti odstupio uvrštavanjem posebnog poglavlja pod nazivom *Kultura glagoljske pismenosti* u kojemu je sintetizirao niz podataka o razvoju glagoljice na hrvatskom etničkom prostoru. Navedene je podatke u posebnom poglavlju teško pronaći i u nekim sintezama hrvatske povijesti hrvatskih autora, te je stoga pohvalno što je njemački povjesničar uočio važnost glagoljice za srednjovjekovni hrvatski identitet, posvetivši joj posebno izlaganje.

Steindorff se slaže s označavanjem 1527. godine prijelomnicom hrvatske povijesti jer se je te godine hrvatska povijest značajno povezala s poviješću Habsburške

monarhije koja će ostati odrednica njenog razvoja sve do kraja Prvog svjetskog rata. Iako je izlaganje o razdoblju hrvatske povijesti između 1526. do početka XIX. stoljeća obrađeno na nešto manjem broju stranica (24 str.), autor ne propušta uputiti na niz važnih pojava kao što su "selidba" imena Hrvatske prema kontinentalnom dijelu, uskoci, protestantizam, Vojna Krajina, doseljavanje pravoslavnog stanovništva, seljačke bune i pobuna Zrinskog i Frankopana. U izlaganju o navedenim pojavama autor pokazuje veliku dozu nepristranosti.

Najveći broj stranica knjige zauzima izlaganje o razdoblju hrvatske povijesti od dolaska Napoleona u hrvatske krajeve početkom XIX. stoljeća do godine 2005. Razlog tomu je veći broj izvora, veći broj i važnost događanja. Riječ je o periodu u kojemu se paralelno s procesom formiranja niza europskih nacija oblikuje i hrvatska nacija. Broj izvora je veći, ali je izrazito velik broj važnih događaja. Upravo zato Steindorff najduže poglavlje knjige, koje ima pedeset stranica, naziva *Dugim 19. stoljećem*. U njemu autor upućuje na ilirizam, problem jezičnog pitanja, bana Josipa Jelačića, neoapsolutizam, Hrvatsko – ugarsku nagodbu, političke stranke, razvoj nacionalne svijesti u Dalmaciji i Istri, demografski razvoj i urbanizaciju i razvoj željezničke mreže. Zanimljivo je autorovo aktualiziranje pojava koje su odredile razvoj Hrvatske još u XIX. stoljeću. Tako npr. upućuje na činjenicu da je kao posljedica odvojenog razvoja željeznice u austrijskom i ugarskom dijelu Monarhije nakon Nagodbe nastala željeznička mreža koje je dosegala do Pule i Rijeke, ali nikada nije željeznica povezala ta dva grada.

Izlaganje povijesti XX. stoljeća, pa tako i hrvatske povijesti, predstavlja jedan od najvećih izazova rada povjesničara jer je riječ o razdoblju koje je zbog prirode događaja i nedostatnog vremenskog odmaka najizravnije podložno različitim oblicima manipulacije. Ludwig Steindorff svojim izlaganjem pokušava izbjeći povjesničaru nesvojstvene idealizacije i stigmatizacije povijesnih ličnosti i događaja. Iako je izlaganjem obuhvatio niz klasičnih točaka hrvatske povijesti XX. stoljeća, posebno je upečatljiv autorov pristup problemu broja žrtava Drugog svjetskog rata na hrvatskom etničkom prostoru te problemu Bleiburga i Jasenovca. Osnovna autorova namjera je brojke koje se često koriste u političke svrhe dovesti u realne okvire. Pritom se koristi istraživanjima Vladimira Žerjavića. Steindorff prihvaća kako je u Jasenovcu poginulo 85.000 ljudi, a ne 700.000. Na Bleiburgu je poginulo oko 50.000 ljudi, a ne 500.000, dok je na području cijele bivše Jugoslavije poginulo 1.000.000 ljudi, a ne 1.700.000. Vrijedno je pohvaliti autorovu nesklonost prešućivanju žrtvi, ali i manipuliranju njihovim brojem.

Autor zaključuje sintezu hrvatske povijesti osvrtom na nastanak i razvoj samostalne Republike Hrvatske. Riječ je o dijelu knjige koji, prije svega, može poslužiti njemačkim čitateljima a upoznavanjem događaja koji su doveli do krvavog raspada SFR Jugoslavije i nastanka samostalnih država. Povjesničar pak mora ostati suzdržan u nizu zaključaka o posljednjih petnaest godina hrvatske povijesti, dok Ludwig Steindorff tekst zaključuje mišlju prema kojoj je put Hrvatske prema Europskoj uniji nezaustavljiv.

Obrađena razdoblja, događaji i ličnosti hrvatske povijesti obrađeni u tekstu Steindorffove knjige ilustrirani su slikovnim priložima zajedno smještenima između

128 i 145 stranice. Riječ je o crno – bijelim slikama koje prikazuju hrvatske gradove, spomenike i ličnosti od razdoblja antike do suvremenih zbivanja. Korisno pomagalo čitatelju je i nekolicina povijesnih karata koje prikazuju političke granice na hrvatskom etničkom prostoru u različitim razdobljima. Na temelju teksta Jaroslava Šidaka autor donosi i shematizirani prikaz razvoja hrvatskih političkih stranaka od sredine XIX. stoljeća do početka Prvog svjetskog rata.

Uz tekst knjige priložen je i popis literature o hrvatskoj povijesti na stranim jezicima kojom se autor služio prilikom vlastitog istraživanja. Njemačko izdanje uz naslove na stranim jezicima donosi i popis radova na hrvatskom jeziku, no oni su zbog lakše dostupnosti u hrvatskom izdanju ispušteni. Riječ je o korisnom prilogu jer hrvatski čitatelj dobiva pregledan uvid u autore i radove koji se u stranim historigografijama bave hrvatskom poviješću. Nazivi djela poredani su prema razdoblju kojim se bave, pa je lako uočljivo kako u stranim historiografijama nastaje veliki broj djela koji se bave novijim razdobljem hrvatske povijesti. Ludwig Steindorff nije se poveo za tim primjerom, te je ujednačeno pristupio obradi različitih razdoblja.

Sintetizirajući kompleksnu hrvatsku povijest u obliku razumljivom i dostupnom njemačkom čitatelju Ludwig Steindorff svoj tekst prvenstveno bazira na izlaganju političkih događaja od početka etnogeneze Hrvata do osamostaljivanja Hrvatske. Povremeno je to izlaganje prekinuto upućivanjem na kulturni i gospodarski razvoj na hrvatskom etničkom prostoru. Političke događaje autor slaže u jasnu uzročno – posljedičnu vezu razumljivu i čitatelju koji nije detaljnije upoznat s hrvatskom poviješću. Uz jasan stil pisanja osnovna vrijednost Steindorffova rada je i želja za nepristranim i objektivnim izlaganjem, što je izraženo izbjegavanjem ideologiziranja i romantiziranja povijesnih događaja. Zbog tog razloga Steindorffova knjiga koristi se kao sveučilišni udžbenik na njemačkom govornom području. S druge pak strane, zbog jasnog stila pisanja ona nailazi i na interes onih stanovnika njemačkog govornog područja kojima Hrvatska predstavlja zemlju u kojoj ostvaruju poslovne i turističke interese.

U posljednjih petnaestak godina hrvatsko čitateljstvo moglo se upoznati s nizom sinteza hrvatske povijesti kao što su *Povijest Hrvatske* Dragutina Pavličevića, *Pregled povijest hrvatskog naroda* Ive Perića, *Hrvatska povijest* Ive Goldsteina ili, pak, najopsežnija i najnovija *Povijest Hrvata* u izdanju Školske knjige, nastala kao projekt skupine autora. Tom nizu autora 2006. godine priključila se je i Steindorffova *Povijest hrvatske od srednjeg vijeka do danas*. Riječ je o specifičnom doprinosu hrvatskoj historiografiji jer je riječ o njemačkom povjesničaru i djelu koje je izvorno namijenjeno njemačkom čitateljstvu. Poradi tog razloga zanimljivo je vidjeti na koji način jedna razvijena europska historigografija gleda na iznimno složenu hrvatsku povijest. Prevođenjem ovakvih knjiga na hrvatski jezik, a nadamo se i sličnih hrvatskih djela na strane jezike, doprinosi se kulturalnoj i znanstvenoj razmjeni između europskih zemalja, od čega znanstvena aktivnost istraživanja povijesti može samo dobiti i napredovati.

Kristian BENIĆ, apsolvent